

Transnationaal terrorisme: de IRA in Limburg

Een onderzoek naar de reactie van de Nederlandse
overheid op de IRA-aanslagen van 1988 in
Roermond en Nieuw-Bergen

Thom de Kruijf
Bachelorscriptie 2015-2016
15 augustus 2015
Begeleidend docent: Drs. Carla Hoetink

Inhoudsopgave

Inleiding:	2
Status Quaestionis	3
Methodiek	9
Hoofdstuk 1: Politieke verantwoordelijkheid	12
Hoofdstuk 2: Theater van de angst	17
Hoofdstuk 3: (Inter)nationale samenwerking	21
Conclusie	26
Literatuurlijst	29

Inleiding

Het conflict tussen Engeland en het Ierse Republikeinse Leger (IRA) kent op de Britse eilanden een erg lange geschiedenis, maar op 19 augustus 1978 verplaatste het conflict tussen de Britten en de IRA zich van (Noord-)Ierland en Engeland naar het Europese vasteland. Op die dag halverwege augustus vonden acht aanslagen plaats op Britse kazernes in het gebied tussen Minden en Mönchengladbach in de Bondrepubliek Duitsland (BRD). De totale schade op de kazernes, die daar gevestigd waren als NAVO-steunpunt in het kader van de Koude Oorlog, bedroeg 8 miljoen Duitse marken.¹ De serie aanslagen werd opgeëist door de (Provisional) IRA² en was de eerste in een reeks die tot 1990 zou worden uitgevoerd door een Active Service Unit (ASU)³. Tien jaar na de aanslagen in Duitsland op de acht kazernes begon deze ASU ook in Nederland zijn activiteiten te ontplooiën.

Voor Britse militairen die op een van de vier RAF-steunpunten waren gelegerd, was het gebruikelijk om te gaan stappen in het Duits-Nederlandse grensgebied. Zo geschiedde ook in de nacht van 30 april op 1 mei 1988. De Britse *senior aircraftsman* (SAC) Ian Shinner was een van de militairen die was gelegerd op het RAF-vliegveld *Wildenrath*. Samen met SAC Jimmy Garth en SAC 'Taff' Lewis ging hij stappen in de Oranjerie in Roermond. Toen de drie nog even gingen slapen in de auto voordat ze weer terug zouden rijden richting *Wildenrath* verscheen, rond 00:30 uur, een gewapende man voor hun auto. Hij opende het vuur op de drie mannen in de auto. Ian Shinner was op slag dood. De twee anderen overleefden de aanslag ternauwernood.⁴

Op dezelfde Koninginnedag in 1988 waren drie RAF-militairen van de basis *Laarbruch* vertrokken richting Nederland. John Baxter, John Miller Reid en Andy Kelly brachten de avond door in discotheek Bacchus in Nieuw-Bergen. Op het moment dat zij rond 01:15 uur hun Ford Escort, die ze in de Raadhuisstraat hadden geparkeerd, startten om terug te rijden richting Duitsland, ontplofte een autobom. *Aircraftsman* Kelly werd uit de auto

¹ Paul van Gageldonk, *Ruger .357: De IRA in Limburg* (Sittard, 2015), 233.

² Binnen de IRA wordt een onderscheid gemaakt tussen de Provisional IRA en de Official IRA na een Sinn Féin conferentie in december 1969. De Provisional IRA schuwt het gebruik van geweld niet om het einddoel te bereiken, terwijl de Official IRA een parlementaire weg tracht te bewandelen. In deze scriptie wordt voor de leesbaarheid de term 'IRA' gebruikt in plaats van Provisional IRA.

³ Een ASU is een cel van vijf tot acht leden, met de opdracht aanslagen te plegen. Het is tot op heden onduidelijk of er in het Nederlands-Duitse grensgebied een of meerdere ASU's actief zijn geweest. Voor de leesbaarheid van deze scriptie wordt er gesproken over een enkele ASU.

⁴ Reconstructie op basis van krantenberichten uit *Leeuwarder Courant*, *Limburgsch Dagblad* en *Nieuwsblad van het Noorden* uit mei 1988. Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, 'politiebuletin: Informatiebuletin – voor interne informatie', inventarisnummer 222. Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse archiefstukken uit: Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), *IRA Dossiers*, inventarisnummer 6081.

geslingerd en overleefde de aanslag. John Baxter en John Miller waren op slag dood.⁵

Op 2 mei 1988 claimde P. O'Neill namens de IRA de twee aanslagen. O'Neill stelde in een verklaring aan de Britse regering dat de aanslagen een vergelding waren voor de liquidatie van drie IRA-leden in maart 1988. Deze liquidatie werd op klaarlichte dag uitgevoerd door de Britse *Special Air Service* (SAS). O'Neill eiste een terugtrekking van alle Britse militairen uit Ierland. 'Doet u dit niet, dan zal er geen schuilplaats meer voor uw militairen zijn. U zult regelmatig op vliegvelden op uw doden staan te wachten.'⁶

Op 27 mei 1990 zou Nederland nogmaals slachtoffer worden van een IRA-aanslag. Vier Australiërs, werkzaam in Engeland en op vakantie in Nederland, werden in Roermond (onterecht) aangezien voor Britse militairen. Dit als gevolg van hun haardracht en het Britse kenteken op de Engelse huurauto. Twee van de Australiërs vonden de dood bij de aanslag. De IRA claimde de aanslag, maar gaf toe een vergissing te hebben gemaakt met betrekking tot de nationaliteit van de Australische slachtoffers.⁷

Status Quaestionis

Er zouden voor de aanslagen in Limburg nooit veroordelingen worden uitgesproken. Het uitblijven van veroordelingen zou ertoe leiden dat diverse betrokkenen een onbestemd gevoel overhielden aan de gebeurtenissen rondom de aanslagen. Op voorspraak van oud-politiemedewerker Hay Clabbers is er recent een boek verschenen over de activiteiten van de IRA in Limburg: *Ruger .357*. Dit werk van de Nederlandse journalist Paul van Gageldonk, in een rol als ghostwriter, geeft een reconstructie van de IRA-aanslag in 1990 in Roermond waarbij twee Australische toeristen de dood vonden. *Ruger .357* behandelt slechts summier de casus van 1988 in vergelijking met die van 1990. De diepgaande reconstructie van de IRA-aanslag van 1990 probeert de overgebleven vragen van toen te beantwoorden, zijnde het ontbreken van een veroordeling en of er anticipatie had kunnen zijn op de aanslag.⁸ Een uitgangspunt van dit onderzoek is de wens van oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk om meer aandacht te geven aan de aanslagen van 1988. Als ander (meer wetenschappelijk) uitgangspunt toetst dit onderzoek hoe wetenschappelijke theorieën gericht op grote aanslagen stand houden wanneer een 'kleine' aanslag als de IRA-aanslagen in

⁵ Reconstructie op basis van krantenberichten uit *Leeuwarder Courant*, *Limburgsch Dagblad* en *Nieuwsblad van het Noorden* uit mei 1988. Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, 'politiebuletin: Informatiebuletin – voor interne informatie', inventarisnummer 222. Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse archiefstukken uit: Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), *IRA Dossiers*, inventarisnummer 6081.

⁶ Ibidem.

⁷ Reconstructie op basis van krantenberichten uit het *Limburgsch Dagblad* uit mei 1990 en Paul van Gageldonk, *Ruger .357: De IRA in Limburg* (Sittard, 2015).

⁸ Paul van Gageldonk, *Ruger .357: De IRA in Limburg* (Sittard, 2015), 9-12.

Limburg wordt onderzocht. Ook zal blijken dat de bestaande verklaringen rondom de IRA-aanslagen niet afdoende zijn en dat er op de bestaande redeneringen nog zeker het een en ander af te dingen valt.

Wanneer er gekeken wordt naar wetenschappelijke aandacht voor de IRA-aanslagen in Limburg, valt op dat in Nederland over de activiteiten van de IRA in Nederland weinig verschenen is. In standaardwerken over de IRA als *A secret history of the IRA* van de Ierse journalist Ed Moloney en *The IRA* van de Ierse journalist Timothy Patrick Coogan is de aandacht voor de zogenoemde ‘continental campaign’⁹ van de IRA summier. Binnen deze standaardwerken wordt slechts spaarzaam gesproken over de aanslagen op het continent, daarnaast ontbreekt een analyse.¹⁰

Erwin Muller, een Nederlandse politicoloog en jurist, besteedde in zijn dissertatie *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid* in een overzicht van terroristische activiteiten in Nederland, bij uitzondering, wel aandacht aan de IRA-aanslagen in Limburg. Muller geeft in zijn studie weer hoe lokale besluitvormers en landelijke politici politieke verantwoording hebben afgelegd naar aanleiding van diverse aanslagen. Muller trekt als conclusie over de aanslagen door de IRA in Limburg van 1988 en 1990:

“Van anticipatie is bij geen van de aanslagen sprake geweest. Contact tussen politiek-bestuurlijke gezagsdragers en volksvertegenwoordigers vond nauwelijks plaats.”¹¹

Daarnaast concludeert Muller dat er geen sprake is geweest van politieke verantwoording op nationaal niveau naar aanleiding van de IRA-aanslagen van 1988 en 1990.¹²

Muller blijft in zijn dissertatie erg politicologisch en geeft daarmee geen antwoord op de vraag waarom er geen politieke verantwoording werd afgelegd. Terloops noemt Muller wel een verklaring die hij ontleend aan een, door hemzelf geïnterviewde, oud-besluitvormer. Deze oud-besluitvormer stelde dat de verklaring voor het ontbreken van politieke verantwoording gelegen zou zijn in het feit dat het ging om een aanslag. Een aanslag is onomkeerbaar en er ligt voor de politiek geen mogelijkheid meer om kiezers te winnen. Bij gijzelingen is er wel politieke verantwoordelijkheid, juist om het feit dat deze terroristische daden nog omkeerbaar

⁹ De ‘continental campaign’ van de IRA verwijst naar de reeks (vermeende) aanslagen die zij uitvoerden op het vasteland van Europa. De campagne was erop gericht meer (media-)aandacht te vergaren voor de Ierse zaak op het vasteland van Europa.

¹⁰ Zie de passages over ‘continental campaign’ in: Ed Moloney, *A secret history of the IRA* (Londen, 2002) prologue. Of: Timothy Patrick Coogan, *The IRA* (Londen, 2002) 588.

¹¹ Erwin Muller, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid: gijzelingen, aanslagen en ontvoeringen in Nederland* (Arnhem, 1994), 392.

¹² Ibidem.

zijn. Dat wil zeggen: de politieke besluitvormers trachten kiezers te winnen door de besluitvorming rondom gijzelingen zo te beïnvloeden dat er bij de gijzelneming zo min mogelijk slachtoffers te betreuren zijn.¹³ Naast zijn juridische en politicologische invalshoek toont Muller hier een eenzijdig perspectief, want hij impliceert dat het winnen van kiezers de enige drijfveer zou zijn van politici. Daarnaast negeert Muller het provinciaal niveau en de maatschappelijke en politieke context, twee punten waarvoor in deze scriptie wel ruimte is.

Muller schreef zijn dissertatie voor de eeuwwisseling en stamt uit een periode waarin terrorisme nog niet zo populair was als onderzoeksgebied. Sinds 9/11 is terrorisme in de wetenschap een ‘booming field’, maar aandacht van Nederlandse historici komt pas zes jaar later. In 2007 publiceerden de Nederlandse politicologe Isabelle Duyvestein en de Nederlandse historicus Beatrice de Graaf de bundel *Terrorisme en hun bestrijders: vroeger en nu*, waarin door negen terrorismedeskundigen de historische en maatschappelijke achtergronden van het terrorisme beschreven worden.¹⁴ Achtergronden die door Muller werden genegeerd, maar in de studie van Duyvestein en De Graaf wel zijn meegenomen.

Terrorisme en hun bestrijders ontstond onder invloed van de kritiek van historici op de non-historische benadering van terrorisme. Een van deze kritische historici was De Graaf. Zij meende een gebrek aan historisch perspectief te zien bij de benadering van terrorisme door de Amerikaanse politicoloog David Chris Rapoport.¹⁵ Als eerste zag De Graaf een gebrek aan historische context. Rapoport stelde dat de opkomst van televisie en het personenluchtverkeer terrorisme heeft gestimuleerd. De Graaf constateerde echter (terecht) dat de vraag “waarom het kapen van vliegtuigen, dynamiet en massavernietigingswapens heel veel aandacht hebben gekregen en niet de bombrief of autobom die evenzeer het aanzien van terrorisme hebben bepaald en nog steeds bepalen.”¹⁶ Met Rapoport's verklaring niet was beantwoord. Ook meende De Graaf dat terrorisme en contra- terrorismebeleid te vaak los van elkaar zijn onderzocht. Dat leidde ertoe dat de wetenschappelijke literatuur die samenhang tussen terrorisme en het contra-terrorismebeleid onderzoekt op een hand te tellen was.¹⁷ Naast het eurocentrisme en het gebrek aan langetermijnvisie dat het debat over terrorisme domineert, stelde De Graaf dat het gebruik van ‘labels’ een overheersend verschijnsel is in studies over

¹³ Muller, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid*, 382-392.

¹⁴ Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf, 'Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu', in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007), 7-13, alhier 7-8.

¹⁵ Duyvestein en De Graaf, 'Terroristen en hun bestrijders', 9.

¹⁶ Ibidem, 9.

¹⁷ Ibidem, 10.

terrorisme.¹⁸ Beatrice de Graaf constateerde terecht bij dit kritiekpunt dat de IRA hiervan een goed voorbeeld is. Zij stelt namelijk dat het labelen van de IRA onder één noemer monocausaliteit impliceert.¹⁹ Belangrijk is dan ook dat de in deze scriptie gehanteerde (historische) methode monocausaliteit probeert te vermijden. De constatering van de Graaf dat er sprake is van labelen, is zoals gezegd correct. In handboeken over terrorisme en de IRA wordt de IRA vaak onder een kop ‘overig’ geplaatst of men veronderstelt dat de IRA een vreemde eend in de bijt is.²⁰

Een sterk voorbeeld van het labelen van terrorismestromingen is het indelen van terrorisme in verschillende stromingen door Rapoport. Rapoport betoogt dat er vier golven zijn op het gebied van terrorisme. Deze golven zijn te zien als trends waarbinnen bepaalde technieken en stijlen passen. Rapoport stelt dat deze golven vaak samenvallen met de inventie van nieuwe technologieën op het gebied van wapens, transport en communicatie. Hij onderscheidt de volgende vier golven:

- Anarchistisch terrorisme: vanaf de late negentiende eeuw tot de jaren '20 van de vorige eeuw.
- Dekolonisatie terrorisme: vanaf jaren '20 van de vorige eeuw en eindigt rond 1960.
- Transnationaal terrorisme: kende zijn hoogtijdagen van 1960 tot ongeveer 1979
- (Islamitisch) Religieus gerelateerd terrorisme: kenmerkt het terrorisme vanaf 1979 tot nu.²¹

Rapoport zelf plaatst de IRA in de derde golf. Hij geeft daarbij een belangrijke kanttekening: de IRA heeft zijn ‘original’ wave overleefd. De IRA is ontsproten in de tweede golf, maar was desondanks actief in de derde golf. De IRA streed tegen de bestaande nationale grenzen, maar hanteerde de, bij de derde golf horende, strijdwijze stadguerrilla.²² “Zij richtten het vizier vooral op functionarissen en vertegenwoordigers van de eigen staat.”²³ Door te spreken over het overleven van zijn ‘original’ wave gaat Rapoport een fundamenteel probleem van zijn indeling uit de weg. Hij doet namelijk geen recht aan de complexiteit van het fenomeen terrorisme. Een complexiteit die in deze scriptie wel getoond wordt door bredere historische

¹⁸ Duyvestein en De Graaf, ‘Terroristen en hun bestrijders’, 9.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Zie Richard English, *Terrorism: how to respond* (Oxford, 2010).

²¹ David Chris Rapoport, 'Four waves of terrorism', in: Audrey Kurth Cronin en James Ludes (red.), *Attacking Terrorism* (Washington, 2004), 46-73.

²² Rapoport, Four waves of terrorism, 52-56.

²³ Jacco Pekelder, 'Stadguerrilla: Urbaan terrorisme als exportproduct van de derde wereld', in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007), 89-104, alhier 89.

verklaringen te geven voor de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen in 1988.

Een andere belangrijke speler binnen het debat over de indeling van terrorisme is de Poolse historicus Walter Laqueur. Hij labelt in zijn visie terrorisme als ‘oud’ of ‘nieuw’. ‘Oud terrorisme’ richt zich op ‘selected targets’ en vertegenwoordigers van de eigen staat, terwijl het nieuwe terrorisme erop is gericht de samenleving te ontwrichten.²⁴ Een Nederlandse criticaster van de Laqueur-indeling is de Nederlandse historicus Bob de Graaff. De Graaff stelt dat er een probleem is met het begrip terrorisme: “Voor het begrip ‘terrorisme’ bestaat geen eenduidige definitie”.²⁵ De Graaff stelt daarom in een bijdrage in het politicologisch georiënteerde *Terrorisme: studies over terrorisme en terrorismebestrijding* een indeling voor in drie ideaaltypen, in plaats van een indeling in oud en nieuw terrorisme. Het eerste type dat hij onderscheid is het politiek terrorisme. Een tweede ideaaltype is een vorm van zelfexpressie door betrokkenen. Als derde soort onderscheidt hij religieus fanatisme. De IRA past volgens De Graaff onder de noemer politiek terrorisme.²⁶ De Graaff geeft hiermee al beter aan dat het gaat om ideaaltypen en vermijdt daarmee het probleem van een rigide indeling waarbinnen een ‘vreemde eend’ als de IRA niet te plaatsen zou zijn. Echter blijft De Graaff labelen, waarschijnlijk een gevolg van de samenwerking met de politicologen Erwin Muller, Uri Rosenthal en Rob de Wijk.

In navolging van *Terrorisme en hun bestrijders* publiceerde Beatrice de Graaf in 2010 *Theater van de angst: de strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika*. In deze publicatie introduceerde De Graaf het concept ‘performative power’. De ‘performance’ van terroristen is gebaseerd op de reactie van het volk. Deze reactie bepaalt voor het grootste deel de impact van de aanslag (en daarmee aandacht voor de boodschap van de terroristische organisatie). Het concept ‘performative power’ geeft een beeld over de presentatie van het contraterrorismebeleid en de acceptatie van dit overheidsbeleid door het volk.²⁷ Met ‘performative power’ valt te onderzoeken of de overheid gebruik maakt van contraterrorismebeleid dat zich kenmerkt door hard, soft of juist achterkamertjes maatregelen. Performative power gaat dus over de zichtbaarheid en mobiliseringskracht van overheidsbeleid en niet over het succes van beleid. Ondanks een esthetische tekortkoming die het gebruik van ‘performative power’ bemoeilijkt, is het begrip op weg een belangrijk concept

²⁴ Walter Laqueur, *No end to war: terrorism in the twenty-first century* (Londen, 2003) 24-30.

²⁵ Erwin Muller, Uri Rosenthal en Rob de Wijk (red.), *Terrorisme: studies over terrorisme en terrorismebestrijding* (Deventer, 2008) 31-45.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Beatrice de Graaf, *Theater van de angst: de strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika* (Amsterdam, 2010) 141.

binnen het terrorismedebat te worden.²⁸ Naast de introductie van ‘performative power’ stelt De Graaf dat de impact van een terroristische aanslag een politieke en/of maatschappelijke transformatie tot gevolg kan hebben. Deze transformatie staat onder invloed van de sociale weerbaarheid van een samenleving in combinatie met het geweldsniveau in de samenleving en de feitelijke activiteiten van terroristische organisaties. Met een mogelijke politieke en/of maatschappelijk transformatie door een terroristische aanslag in het achterhoofd, is het belangrijk ook te kijken naar het Nederlandse contraterrorismebeleid.

Vóór de publicatie van *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* in 2007 was er weinig debat over het Nederlandse contraterrorismebeleid. Verhandelingen over inhoud van het beleid tot en met de IRA-aanslagen van 1988 bestaan in beperkte mate.²⁹ Algemeen wordt aangenomen dat het begin van het Nederlandse contra-terrorismebeleid de ‘terreurbrief’ is van minister-president Barend Biesheuvel van 22 februari 1973. In zijn ‘terreurbrief’ schrijft Biesheuvel dat “verschijnselen van terroristische aard het open karakter van de samenleving geen schade mogen berokkenen”.³⁰ Begin jaren ’70 domineerde de angst voor het communisme het mondiale veiligheidsdenken. Zo kreeg bestrijding van het communisme de hoogste status binnen de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD). Het globale terrorisme, als zijnde internationale terroristische organisaties, kreeg in dat opzicht dan ook weinig aandacht. Zo bleven Molukse activisten buiten het blikveld van de BVD en waren zij in staat in de loop van de jaren ’70 gijzelingen en kapingen uit te voeren, met als dieptepunt de Treinkaping bij de Punt in 1977. Begin jaren ’80 ebde de politieke aandacht voor terrorisme langzaam weg. Terrorismen kon volgens baron Van der Feltz, het hoofd van het Landelijke Bijstandsteam Terrorismen (LBT³¹), het best bestreden worden door verstoring. Halverwege de jaren ’80 confronteerde de RaRa³² Nederland met een nieuwe vorm van politiek geweld. De RaRa-actiegroep pleegde een aanslag op een Makro-filiaal in Nuth op 19 januari 1987. Naar aanleiding van die aanslag vergaderde de Tweede Kamer voor het eerst sinds 1973 weer over politiek geweld en zodoende kwam terrorisme op de politieke agenda te staan.³³ Hiermee was

²⁸ Pekelder veronderstelt dat er een discrepantie bestaat tussen het cijfer vastgehangen performative power enerzijds en de effectiviteit van het beleid anderzijds. Een laag cijfer geeft aan dat er sprake is van succesvol beleid. Jacco Pekelder, 'Beatrice de Graaf: Theater van de angst. De strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika', *Democracy and security* 6: 3 (2010). 286-288.

²⁹ Zie C. Visser, Peter Klerks of: Erwin Muller.

³⁰ Paul Abels, "Je wilt niet geloven dat zoets in Nederland kan! Het Nederlandse contraterrorismebeleid sinds 1973", in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007), 121-128, alhier 121.

³¹ Vanaf 1981 is het Landelijke Bijstandsteam Terrorismen opgegaan in de Bijzondere Zaken Centrale.

³² De Revolutionaire Anti-Racistische Actie was een Nederlandse actiegroep. Zij hadden als doel onder andere terugtrekking van bedrijven uit Zuid-Afrika waar destijds de apartheid nog bestond.

³³ Abels, 'Je wilt niet geloven dat zoets in Nederland kan!', 121-128.

er dus sprake van een politieke transformatie, zoals De Graaf die voorspelde als mogelijk gevolg van terroristische activiteiten.

Deze bachelorscriptie tracht te toetsen of de reactie van de overheid op de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen van 1988 te verklaren valt vanuit een politieke transformatie. Het doel van dit onderzoek is om een verklaring te vinden voor de reactie van de Nederlandse overheid, in zijn politieke en politionele vorm, op de IRA-aanslagen van 1988. Vanuit die reactie van de Nederlandse overheid kan een beeld worden gegeven over de omgang met terroristisch geweld in Nederland eind jaren '80 na de politieke transformatie als gevolg van de RaRa-aanslag in Nuth. Om de reactie van de overheid te reconstrueren kijkt het onderzoek naar de politieke verantwoordelijkheid op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. Naast politieke verantwoordelijkheid geeft deze scriptie een beeld over de 'performative power' van de Nederlandse overheid. Een laatste aspect van dit onderzoek richt zich op een van de fundamenteën onder de uitvoering van het contra-terrorismebeleid³⁴: de ordehandhaving en bijbehorende de samenwerking tussen verschillende politie- en inlichtingen diensten op (inter)nationaal terrein tijdens het strafrechtelijk onderzoek. In het zoeken naar een verklaring voor de reactie van de Nederlandse overheid wordt men voor de vraag gesteld of de reactie van de Nederlandse overheid op de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen in 1988 te verklaren valt vanuit het contra-terrorismebeleid, dat na de RaRa-aanslag in Nuth op 19 januari 1987 een politieke transformatie onderging.

Methodiek

Om de reactie van de Nederlandse overheid te kunnen verklaren is het zinvol te kijken naar de politieke verantwoordelijkheid, omdat daaruit geconcludeerd kan worden of er naast bijvoorbeeld media-aandacht door politici ook aandacht voor de IRA-aanslagen is geweest in politieke zin. Om in deze eerste deelvraag te achterhalen of er sprake was van politieke verantwoordelijkheid is er gebruik gemaakt van een analysemodel dat is ontleend aan *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid* van Muller. Hij hanteert een vijfpuntenschaal die voor deze scriptie te ruim is. Daarom is Mullers analysemodel in deze scriptie gereduceerd naar een driepuntenschaal. Waar Muller spreekt over drie vormen van 'verantwoording' wordt in deze scriptie slechts gebruik gemaakt van de meer algemene term 'verantwoording'. In deze scriptie is de verdeling als volgt: Er is sprake van non-verantwoording wanneer er geen contact tussen het forum (volksvertegenwoordiging) en de gezagsdragers heeft

³⁴ De Graaf, *Theater van de Angst*, 155.

plaatsgevonden. Een verantwoordingssituatie kan worden aangemerkt als informeren wanneer de gezagsdragers slecht feitelijke informatie over de gebeurtenis aan het forum verschaffen, maar daar geen verdere consequenties aan verbinden. Er wordt gesproken over verantwoording als de gezagsdragers de fase van informeren voorbij zijn en het forum de gezagsdragers aanspreekt op hun verantwoordelijkheid. Eventuele consequenties voor de gezagsdragers kunnen zijn: (in het meest gunstige geval) een berisping, maar ook gedwongen aftreden of aanpassing van het bestaande beleid op het bijbehorende niveau.³⁵

De tweede deelvraag van deze scriptie bekijkt op welke manier de overheid gebruik maakt van het door De Graaf geïntroduceerde begrip ‘performative power’. Er wordt gekeken in hoeverre er sprake is van ‘performative power’ van de Nederlandse overheid naar aanleiding van IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen. Het is nuttig om onderzoek te doen naar de ‘performative power’ door de Nederlandse overheid, omdat dit een beeld geeft van de manier waarop de overheid het beleid zichtbaar probeert te maken en gebruik maakt van haar mobiliseringskracht. De mate van ‘performative power’ geeft een beeld over het contraterrorismebeleid van de Nederlandse overheid en over de al dan niet bewuste profilering ten opzichte van terrorisme. Maakt de Nederlandse overheid gebruik van hard (assertieve maatregelen ten opzichte van terrorisme) of soft power (de dialoog aangaan met de terroristen) of wordt er juist achterkamertjespolitiek bedreven? Om de tweede vraag van deze scriptie beantwoorden is het analysemodel dat De Graaf presenteert in *Theater van de angst* aangepast. In *Theater van de angst* hanteert De Graaf veertien factoren. Er zijn een aantal factoren weggefilterd, omdat die betrekking hebben op de interne logica waarmee doelwitten worden omschreven of omdat die zich richten op het implementeren van nieuwe wetgeving. Factoren die betrekking hebben op de strafrechtelijke bevestiging en ontvankelijkheid van de bevolking omtrent het terrorismeprobleem zijn wel opgenomen in het analysemodel. Ook factoren die zich richten op de strafrechtelijke bevestiging en ontvankelijkheid van de bevolking omtrent het terrorismeprobleem zijn opgenomen in het analysemodel.³⁶ Daarmee blijven in het voor deze scriptie ontwikkelde analysemodel vijf factoren over die betrekking hebben op het gezag van degenen die zich over terrorisme of contraterrorisme uitlaten: ‘Besluitvorming is *chefsache* (de politieke leiders zijn direct betrokken)’, ‘Politieke instrumentalisering (Terrorismebestrijding wordt tot inzet van verkiezingsstrijd gebombardeerd)’ ‘Betrekken van bevolking bij bestrijding (klopjachten, informatiecampagnes of *MostWanted*-lijsten)’, ‘Houden van grote terrorismeprocessen (het houden van openbaar

³⁵ Muller, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid*, 13-29.

³⁶ De Graaf, *Theater van de angst* 139-144

publiek toegankelijke processen)', 'Ernst van de dreiging vergroten (verwijzen door politici in media naar historische ervaringen als chaos en geweld)'³⁷

Als laatste komt de samen- of tegenwerking tussen verschillende (politie)diensten in nationaal en internationaal opzicht aan bod. Het is logisch te kijken naar de interactie tussen verschillende (politie)diensten, omdat dit een "fundamentele zuil [voor de uitwerking] van het contra-terrorismebeleid is."³⁸ Men moet zich dan ook afvragen of er sprake was van samenwerking en/of tegenwerking tussen verschillende (politie)diensten op (inter)nationaal niveau. Deze vraag zal geanalyseerd worden door specifiek te kijken naar de organisatie van het onderzoeksteam in het strafrechtelijk onderzoek rondom de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen. Daarnaast wordt gekeken naar de internationale PIRA-conferentie op 8, 9 en 10 juni 1988, omdat op deze conferentie verschillende politie- en inlichtingendiensten van diverse landen acte de présence gaven. Op die wijze kan er geconcludeerd worden of er sprake was van samen- en/of tegenwerking tussen de verschillende politie- en inlichtingendiensten.

Voor het beantwoorden van deze drie deelvragen zijn diverse bronnen gebruikt. Naast vergaderstukken uit de Tweede Kamer en het Engelse parlement zijn de archiefstukken met betrekking tot het strafrechtelijk onderzoek uit het *Regionaal Historisch Centrum Limburg* en *Gemeentearchief Roermond* bekeken. Buiten deze twee archieven zijn de beschikbare stukken uit het *Gemeentearchief Nieuw-Bergen* geraadpleegd. Ook is gebruik gemaakt van een interview met oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk dat op 23 maart 2015 door de auteur van deze scriptie is afgenomen. Naast archiefmateriaal en een interview is gebruik gemaakt van krantenonderzoek. Diverse landelijke kranten en een regionale krant (*Dagblad De Limburger*) zijn bekeken via krantenbank *Delpher*. Primaire Engelse bronnen zijn in deze scriptie niet meegenomen gezien de praktische beperkingen, in tijd en omvang, van een bachelorscriptie. Archiefstukken van de BVD zijn niet bekeken in verband met een beperking op de openbaarheid.

In de conclusie vindt een koppeling plaats tussen de deelvragen en wordt aangetoond of de reactie van de overheid op de IRA-aanslagen van 1988 in Roermond en Nieuw-Bergen te verklaren valt vanuit de omwenteling van 1987 in het Nederlandse contra-terrorismebeleid (bestaand vanaf 1973).

³⁷ De Graaf, *Theater van de Angst*, 139-144.

³⁸ *Ibidem*, 155.

Hoofdstuk 1: Politieke verantwoordelijkheid

Op 2 mei 1988 werd Frits Korthals Altes, toenmalig Minister van Justitie, om een reactie gevraagd naar aanleiding van de mogelijke IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen in de voorafgaande nacht. Korthals Altes liet desgevraagd aan *De Telegraaf* weten rekening te houden met aanslagen van de IRA. Hij liet weten dat “het tot nu toe alleen nog maar veronderstellingen [waren], maar de gedachte dringt zich wel op”. Ook liet hij weten dat er overleg was geweest tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Justitie over eventuele verdere beveiliging van Britse objecten in Nederland. Ook VVD-Kamerlid Hans Dijkstal en PvdA-Kamerlid Aad Kosto lieten zich uit over de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen. Aad Kosto, wiens huis in zijn tijd als staatssecretaris nog doelwit zou worden van een RaRa-aanslag, stelde het een angstig gegeven te vinden dat “Nederland betrokken wordt bij een conflict dat zich niet binnen haar eigen landgrenzen afspeelt”. Limburger Hans Gualthérie van Weezel, CDA-kamerlid, greep de aanslag aan om het belang in dit kader het belang van grenscontroles te benadrukken, ook wanneer het Schengenverdrag zou ingaan vanaf 1993.³⁹ Het blijkt dus dat er (in beperkte mate) aandacht is geschonken aan de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen door diverse politici. Maar in hoeverre is er sprake van politieke verantwoordelijkheid in de Tweede Kamer?

Dit hoofdstuk behandelt de politieke verantwoordelijkheid naar aanleiding van de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen op drie verschillende niveaus: landelijk (Tweede Kamer), provinciaal (Provinciale Staten) en op gemeentelijk niveau (Gemeenten Roermond en Nieuw-Bergen). De politieke verantwoordelijkheid is op elk niveau geclassificeerd in een driepunten-schaal die ontleend is aan *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid* van politicoloog en jurist Erwin Muller.⁴⁰

Uit archiefonderzoek is gebleken dat in de Provinciale Staten geen vergadering belegd is om te spreken over de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen.⁴¹ In de gemeenten Roermond en Nieuw-Bergen wel werd stilgestaan bij de aanslagen. Op de eerste bijeenkomst van de Gemeenteraad Roermond na de IRA-aanslag in Roermond op 26 mei 1988 was er geen aandacht voor de aanslag binnen de gemeentegrenzen. De aanslag was namelijk al eerder behandeld in een bijeenkomst van de Commissie voor Algemene Zaken op 16 mei 1988. Tijdens deze bijeenkomst vroegen enkele raadsleden om meer informatie over de

³⁹ ‘IRA slaat toe in Limburg, *De Telegraaf* (2 mei 1988), 1.

⁴⁰ Muller, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid*, 21.

⁴¹ Verslag der Handelingen Provinciale Staten provincie Limburg 1988. Tevens wordt het Provinciale niveau in de studie van Muller genegeerd.

gebeurtenissen van 1 mei. De Burgemeester gaf desgevraagd een korte verklaring over de gebeurtenissen in Roermond, waarbij hij de gebeurtenissen van de bewuste nacht reconstrueerde.⁴² Ook in de Nieuw-Bergen werd aandacht besteed aan de aanslag in de gemeente:

*“Aan het begin van deze raadsvergadering kan en wil ik niet voorbijgaan aan de tragische gebeurtenissen waardoor onze gemeente in het weekeinde van 1 mei jl. werd opgeschrikt. Ik zal een verklaring afleggen van de belangrijkste feiten en maatregelen van dat weekeinde.”*⁴³

Na een nauwgezette reconstructie van de gebeurtenissen van de nacht van 30 april op 1 mei bedankte Burgemeester Dick Klaverdijk iedereen die op

*“enigerlei wijze bij de acties betrokken is geweest door zijn respect en erkentelijkheid over te brengen voor de wijze waarop men zijn of haar medewerking heeft verleend.”*⁴⁴

Daaropvolgend bedankte gemeenteraadslid Janssen de burgemeester voor zijn inzet. “De raad van de gemeente Bergen, als vertegenwoordiger van de bevolking van de gemeente Bergen, wil u zijn dank, bewondering en respect betuigen voor uw optreden.”⁴⁵ Klaverdijk herinnert zich van de eerste dagen na de aanslag dat hij er moederziel alleen voor stond in zijn politieke ambt:

“Het ambtelijke apparaat en het college van bestuur liet mij mijn gang gaan. Ze bemoeiden zich niet met de gebeurtenissen rondom de aanslag, maar vroegen er ook niet naar. De gemeentesecretaris en de locoburgemeester heb ik in die eerste dagen rondom de aanslag niet gezien. Ook vanuit de nationale overheid kwam geen steun of hulp. Noord-Limburg ligt erg geïsoleerd in dat opzicht. Vijf jaar later bij de watersnood in 1993 werd dat isolement bijvoorbeeld nogmaals duidelijk. Ik nam contact op met het Ministerie van Defensie voor hulp van het leger, maar dat zou al minimaal vier dagen gaan duren. Daarnaast heerste

⁴² Verslag der Commissie voor Algemene Zaken in gemeente Roermond, 16 mei 1988.

⁴³ Verslag openbare vergadering Gemeenteraad in gemeente Nieuw-Bergen, 10 mei 1988, 1.

⁴⁴ Openbare vergadering gemeenteraad Nieuw-Bergen, 2.

⁴⁵ Ibidem.

natuurlijk in die tijd veel meer het moraal 'Ieder voor zich en God voor ons allen.'"⁴⁶

In het aanzicht van de door Klaverdijk genoemde isolatie van Limburg en maatschappelijke moraal is het niet vreemd dat er in de plenaire vergadering van de Tweede Kamer geen aandacht is geweest voor de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen. Uit de Handelingen van de Tweede Kamer uit de periode rondom de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen blijkt dan ook dat er niet gesproken is over de aanslagen.⁴⁷ Ook in de vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, in de wandelgangen de 'Commissie Stiekem' genoemd, is geen vergadering belegd om te spreken over de aanslagen. De Commissie, bestaande uit fractievoorzitters Bert de Vries (voorzitter, CDA), Wim Kok (PvdA), Joris Voorhoeve (VVD) en Hans van Mierlo (D66), is tussen 11 november 1988 en 11 april 1989 niet bijeen geweest, getuige de verslaglegging van haar werkzaamheden.⁴⁸ Dat de Commissie niet bijeen is geweest in de periode dat de aanslagen plaatsvonden constateerde Muller reeds.⁴⁹ Deze constatering staat echter wel in contrast met de uitspraken van een door Muller geïnterviewde volksvertegenwoordiger.⁵⁰ De desbetreffende volksvertegenwoordiger zei dat het vreemd is dat er in de Tweede Kamer niet over de aanslagen gesproken is: "Als er niet over gesproken is in de Kamer dan is dat gek. Het is zeker in de BVD-commissie aan de orde geweest. Het kan zijn dat het niet elders is gebeurd omdat het daar aan de orde is geweest. Maar dat er nergens iets van terug te vinden is, vind ik ook raar."⁵¹ Uit navraag bij Erwin Muller blijkt dat het interview met de volksvertegenwoordiger niet (meer) in te zien is. Tegenstrijdig met het standpunt van de volksvertegenwoordiger is ook de herinnering van Bert de Vries, destijds voorzitter van de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. De Vries "kan zich volstrekt niet herinneren dat de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen van 1988 ooit in de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten zijn besproken."⁵²

Opvallend, maar vanwege de nationaliteit van de slachtoffers begrijpelijk, is de aandacht in het Britse parlement voor de aanslagen. De *Secretary of State for Defence* George Younger verschafte op 3 mei 1988 aan de leden van het *House of Commons* informatie over

⁴⁶ Interview met oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk afgenomen door Thom de Kruijf op 27 maart 2015

⁴⁷ Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (HTK) 1989-1990, 1524-1537.

⁴⁸ Verslag der Kamerstuk Tweede Kamer 1989-1990, kamerstuknummer 20385 ondernummer 8.

⁴⁹ Vergelijk Muller, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid*, 390.

⁵⁰ Ibidem, 391.

⁵¹ Ibidem, 390-391.

⁵² Navraag via e-mail bij Bert de Vries op 18 mei 2015.

drie slachtoffers van een tweetal IRA-aanslagen in respectievelijk Roermond en Nieuw-Bergen in Nederland:

“Shortly after 1 a.m. local time on Sunday 1 May, an attack was made with an automatic weapon on three Royal Air Force personnel sitting in a private car near the King George public house at Roermond, in the Netherlands, close to the border with the Federal Republic of Germany. Senior Aircraftsman Ian Shinner, a gunner with 16 Squadron of the Royal Air Force Regiment based at RAF Wildenrath, was killed, and his companions, SAC Lewis and SAC Garth, were injured.

Very shortly afterwards a powerful bomb destroyed a car in the car park of the Bacchus discotheque in Nieuw-bergen, killing SAC John Baxter and SAC John Reid, both serving at RAF Laarbruch, and seriously injuring SAC Andrew Kelly, their companion.

The Provisional Irish Republican Army has admitted responsibility for these atrocities.”

53

Diverse leden van het House of Commons stelden naar aanleiding van de bovenstaande informatieverschaffing vragen over de actuele situatie van de ASU in het grensgebied Nederland-Duitsland. Ook veroordeelden de leden van het Lagerhuis de aanslagen en volgden er een vijftigtal steunbetuigingen aan de familie en vrienden van de slachtoffers.⁵⁴

Met betrekking tot het analysemodel, dat is ontleend aan Muller, valt te concluderen dat in Nederland alleen op lokaal niveau politieke verantwoording is afgelegd. De lokale verantwoording blijft echter slechts bij het informeren van de gemeenteraad. In Engeland is er ook sprake van politieke verantwoording. Net als in de gemeenten Roermond en Nieuw-Bergen blijft het hier bij informeren. De politieke verantwoordelijkheid op lokaal niveau kan worden verklaard door de geografische nabijheid van de gebeurtenis, terwijl de verantwoording in het Britse parlement verklaard kan worden door de nationaliteit van de slachtoffers. Het uitblijven van politieke verantwoording in de Tweede Kamer kan niet worden verklaard vanuit geografische nabijheid of nationaliteit van de slachtoffers. Het ontbreken van politieke verantwoording kan onder andere liggen in de, eerder genoemde,

⁵³ Verslag Handsards van het House of Commons (HC), ‘3 may 1988: Terrorist incidents in the Netherlands’ 725.

⁵⁴ HC, ‘3 may 1988: Terrorist incidents in the Netherlands’, 725-733.

isolatie van de regio Noord-Limburg in combinatie met de heersende individualistische mentaliteit. Een laatste mogelijke verklaring voor het ontbreken van politieke verantwoording is de kans dat Nederland indirect betrokken zou raken bij een internationaal conflict. Een gevolg van de verhoging van de aandacht voor de IRA-aanslagen in Nederland zou kunnen leiden tot meer aanslagen, omdat de continental campaign door de IRA dan als succesvol werd beschouwd. Het ontbreken van politieke verantwoordelijkheid in de vergadering van Provinciale Staten valt te verklaren doordat een dergelijke aanslag waarschijnlijk niet tot haar politieke agenda behoorde.

Hoofdstuk 2: Theater van de Angst

“De gesprekken over een vreedzame oplossing over het conflict tussen de IRA en Engeland zouden in een impasse kunnen geraken wanneer de daders veroordeeld zouden worden. Het belang van de Ierse en Engelse zaak zou groter zijn dan de veroordeling van de daders door Nederland. Een tweede these is dat een veroordeling van de daders het conflict definitief op het Europese vasteland zou verankeren. Het zou zomaar kunnen zijn dat er via achterkamertjes in een hoger politiek echelon iets geregeld is om te voorkomen dat er meer IRA-aanslagen zouden komen in Europa.”⁵⁵

Deze twee theses die oud-Burgemeester Dick Klaverdijk heeft ontleend aan onderzoeksleider van het strafrechtelijk onderzoek Wil Kuppens suggereren dat de Nederlandse overheid bewust geen rol heeft gespeeld in het strafrechtelijk onderzoek naar de daders achter de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen van 1988. De twee theses impliceren dat de Nederlandse overheid het contraterrorismebeleid uitvoerde middels achterkamertjespolitiek. Zoals in de inleiding beschreven, introduceerde Beatrice de Graaf in 2010 het begrip ‘performative power’. ‘Performative power’ gaat in dit hoofdstuk over de zichtbaarheid en mobiliseringskracht van het Nederlandse contraterrorismebeleid.

Om uitspraken te kunnen doen over in hoeverre er sprake is van performative power door de Nederlandse overheid bij de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen van 1988, is er gebruik gemaakt van een aangepaste versie van het analysemodel van De Graaf zoals zij dat presenteerde in *Theater van de Angst*. Dit model is aangepast zodat het bruikbaar is in dit onderzoek. Na aanpassing blijven de volgende, reeds in de inleiding geïntroduceerde, facetten over: ‘Besluitvorming is *chefsache*’, ‘Politieke instrumentalisering’ ‘Betrekken van bevolking bij bestrijding’, ‘Houden van grote terrorismeprocessen’ en ‘Ernst van de dreiging vergroten.’⁵⁶

Zoals uit het eerste hoofdstuk van deze scriptie bleek, is in politiek Den Haag geen politieke verantwoording afgelegd naar aanleiding van de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen. Uit intensieve bestudering van de beschikbare archiefstukken over het strafrechtelijk onderzoek naar de IRA-aanslagen in het *Regionaal Historisch Centrum Limburg* en het *Gemeentearchief Roermond* is dan ook niet op te maken dat er directe

⁵⁵ Interview Klaverdijk

⁵⁶ Ibidem.

betrokkenheid was van politieke leiders.⁵⁷ Wat echter wel gebeurde, is dat Tweede Kamerleden in de media reacties gaven op de aanslagen. Dit bleek bijvoorbeeld uit de inleiding van hoofdstuk één greep Hans Gualthérie van Weezel, CDA-kamerlid, de aanslag aan om in dit kader het belang van grenscontroles te benadrukken, ook wanneer het Schengenverdrag zou ingaan vanaf 1993.⁵⁸ De eerste dagen na de aanslagen volgde een ware perslawine volgens het informatiebulletin ‘Voor interne informatie’ van de Limburgse politie.⁵⁹ Voor een politiedistrict dat normaal weinig gewend was met betrekking tot aandacht van (inter)nationale media was de aanwezigheid van de sterk vertegenwoordigde landelijke en Britse pers overweldigend. De herinnering van oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk spreekt dan ook boekdelen over de ervaring van de plaatselijke bevolking en politie met een dergelijke gebeurtenis:

“De politie vond het nodig om discotheek Bacchus en de omliggende woningen te ontruimen en ik gaf de opdracht aan mijn plaatselijke groepscommandant [van de politie] om die opdracht uit te voeren. Die stond erbij als versteend van: ‘wat gebeurt hier nou, wat is dit voor een opdracht die de burgemeester me geeft? Dat heb ik nog nooit van mijn leven gedaan.’”⁶⁰

Waar in de eerste dagen na de aanslagen de IRA de voorpagina’s van de landelijke kranten domineerden, verplaatsten de verhalen in dezelfde landelijke kranten over de IRA-aanslagen een week na de gebeurtenis al naar pagina’s tien en verder.⁶¹ De mogelijkheid bestaat dat de aandacht voor de aanslagen onder het Nederlandse volk gelijk aan de media-aandacht wegebde (de Engelse media-aandacht en de geografisch nabij wonende mensen ebde veel minder weg⁶²).

Aanvankelijk werden de twee onderzoeken in Roermond en Nieuw-Bergen gescheiden uitgevoerd. Toen echter de eerste punten van samenhang bleken, werd besloten de onderzoeksteams samen te voegen. Om het strafrechtelijk onderzoek naar de aanslagen op gang te houden werd naast deze samenvoeging van de onderzoeksteams besloten een beloning

⁵⁷ Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), *Regionale Recherche Limburg-Noord: IRA dossiers*, inventarisnummers 6077-6143. En: Gemeentearchief Roermond (GR), *Gemeentepolitie (GP)* inventarisnummers 222 en 223.

⁵⁸ *De Telegraaf* (2 mei 1988).

⁵⁹ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, ‘Informatiebulletin voor interne informatie’ inventarisnummer 222.

⁶⁰ Interview Klaverdijk.

⁶¹ Sterk voorbeeld daarvan is *De Telegraaf* in mei 1988.

⁶² Vergelijk *De Limburger* en *The Daily Telegraph* in mei 1988.

uit te loven voor de gouden tip die zou leiden naar de daders. Onderzoeksleider van het strafrechtelijk onderzoek Kuppens nam contact op met Mr. C. Merx, de hoofdofficier van Justitie in het arrondissement Roermond, Kuppens deed namens zichzelf en de Landelijk Officier Terreurbestrijding Mr. H. den Os middels een brief het verzoek tot het uitvaardigen van een beloning van honderdduizend gulden. “Een groot bedrag van honderdduizend gulden lijkt alleszins redelijk, gelet op het gesloten karakter van de voor de aanslagen verantwoordelijk gehouden organisatie en het ernstige karakter van de gebeurtenissen.”⁶³ Opvallend is het contrast tussen de waardering van de gebeurtenis in de brief door onderzoeksleider Kuppens en de wegebbende media-aandacht in Nederland.

Ondertussen vorderde het onderzoek gestaag, maar nieuwe openingen in de zaak werden niet ontdekt. De onderzoeksleiding besloot dan ook om het onderzoeksteam af te slanken. Dit besluit werd echter niet doorgevoerd, omdat op 31 augustus 1988 Gerard Hanratty en Terence George McGeough werden aangehouden bij de grenspost Koningsbosch en Waldfeucht. Beiden werden in Duitsland in voorarrest gehouden tot de rechtszaak in juni 1992 in Duitsland zou dienen. Hanratty werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van tweeënhalf jaar voor een bomaanslag op een Duitse basis. Hij had deze gevangenisstraf reeds uitgezeten in voorarrest en werd vrijgelaten. McGeough werd uitgeleverd aan de Verenigde Staten.⁶⁴ In landelijke Nederlandse kranten was er weinig aandacht voor het proces in Duitsland, wat erop duidt dat er weinig interesse voor de rechtszaak was.⁶⁵

Als de bovenstaande feiten worden afgezet tegen het analysemodel dat is ontleend aan De Graaf, valt op te maken dat er deels sprake is van het ‘betrekken van de bevolking bij bestrijding’ en ‘politieke instrumentalisering’. Ondanks dat er geen sprake was van aankomende verkiezingen⁶⁶ werd de aanslag toch gebruikt om eigen politieke boodschappen uit te dragen. Een voorbeeld daarvan was de uitspraak van CDA’er Van Weezel omtrent het Schengenverdrag. De toestemming van hoofdofficier Merx voor het uitvaardigen van een beloning duidt op het betrekken van de bevolking bij de bestrijding van terrorisme. Omdat de procesgang in Duitsland werd gehouden was het niet mogelijk in Nederland een openbaar publiek toegankelijk terrorismeproces te organiseren. Ook waren politieke leiders niet betrokken en werd de ernst van de dreiging niet vergroot in de media door politici. Er mag dan ook gesteld worden dat de ‘performative power’ van de Nederlandse overheid rondom de

⁶³ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, ‘aanvraag beloning’, inventarisnummer 222.

⁶⁴ ‘Trial of IRA-Unit begins’, *The Independent* (27 oktober 1992), 1.

⁶⁵ Slechts het (regionaal georiënteerde) *Limburgsch Dagblad* besteed aandacht aan de veroordeling van McGeough en Hanratty. Kranten als *De Telegraaf* en het *Nederlands Dagblad* besteden geen aandacht aan de veroordeling van McGeough en Hanratty.

⁶⁶ Kabinet Lubbers II was nog intact en in 1987 waren al verkiezingen voor de Provinciale Staten geweest.

IRA-aanslagen van 1988 niet erg groot was.

Waarom de Nederlandse overheid het terrorisme niet meer strafrechtelijk probeerde te bevestigen of de bevolking poogde meer ontvankelijk te maken voor het terrorismeprobleem is met een laag gehalte aan 'performative power' niet beantwoord. Het zou kunnen zijn dat de overheid bang was voor een verankering van de IRA op het vasteland, omdat meer aandacht voor het terrorismeprobleem ook meer aandacht voor de IRA betekende. Dit zou ook kunnen leiden tot meer Nederlandse sympathisanten. Ook trachtte de Nederlandse overheid, op advies van baron Van der Feltz, hoofd van het LBT, terrorisme te bestrijden door middel van verstoring.⁶⁷ Een low-profile benadering (wellicht zelfs achterkamertjespolitiek) was niet gebaat bij een sterke strafrechtelijke bevestiging van IRA-terrorisme of het aanwakkeren van angst voor terrorisme. De aanwakkering van een publiek debat zou de bestrijding door verstoring tegenwerken.

⁶⁷ Paul Abels, "Je wilt niet geloven dat zoiets in Nederland kan! Het Nederlandse contraterrorismebeleid sinds 1973", in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007), 121-128, alhier 121.

Hoofdstuk 3: (Inter)nationale samenwerking

Bij een strafrechtelijk onderzoek naar aanslagen uitgevoerd door een transnationaal opererende organisatie zoals de IRA, kunnen knelpunten ontstaan. Bij het strafrechtelijk onderzoek naar de daders van de IRA-aanslagen in Nieuw-Bergen en Roermond waren diverse landen met verschillende politiediensten betrokken. De verschillende landen met hun diverse politiediensten hadden allen andere motieven en doelen tijdens het uitvoeren van hun eigen (van andere landen onafhankelijke) onderzoek. Twee voorbeelden van dergelijke knelpunten zijn terug te vinden in de verslaglegging van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI), opgemaakt naar aanleiding van een bezoek aan het onderzoeksteam dat onder leiding stond van de eerder genoemde W. Kuppens.⁶⁸

Op 2 juni 1988 bracht een delegatie van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) een bezoek aan het onderzoeksteam dat de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen onderzocht. Het CRI informeerde het onderzoeksteam over de mogelijke verblijfplaats van de ASU tijdens de aanslag. “In een pub in Noord-Ierland heeft een bron van de Engelse inlichtingendienst een persoon, die bekend stond om zijn contacten met de IRA, horen zeggen dat een van de leden van de ASU die verantwoordelijk was voor de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen, zonder problemen was teruggekeerd in Noord-Ierland. Ze hadden verbleven in een ‘little place near Breda: Seabruge’”⁶⁹ De tweede mededeling van het CRI had betrekking op de modus operandi rondom de activiteiten van de ASU op het vasteland van Europa. Op 4 mei, bij de ontmanteling van een autobom nabij een RAF-steunpunt bij Bielefeld, bleek dat de bom bevestigd was met een magneet van het type ‘Sea Searcher’. De verkoop van dit type magneet van de fabrikant *Nautical LTD* uit Shepperton in Engeland was zeldzaam op het vasteland. De magneet kende slechts zes verkooppunten in Nederland, twee in België en nog een in de toenmalige BRD. Het CRI probeerde het onderzoeksteam met deze inzichten nieuwe sporen te geven om het onderzoek mee vorm te geven.⁷⁰

Uit deze twee mededelingen van het CRI blijken twee van de mogelijke knelpunten bij een strafrechtelijk onderzoek zoals naar de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen van 1988. Uit de eerste mededeling van het CRI blijkt dat medewerking van de Britse inlichtingendienst het onderzoek kan bespoedigen, maar dan moet men wel eerst die

⁶⁸ Deze verslaglegging is terug te vinden in het Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) onder inventarisnummer 6077-6143.

⁶⁹ Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), *Regionale Recherche Limburg-Noord: IRA dossiers*, ‘Bezoek CRI aan onderzoeksteam’, inventarisnummer 6080.

⁷⁰ RHCL, *IRA-Dossiers*, ‘Bezoek CRI aan onderzoeksteam’, inventarisnummer 6080.

medewerking zien te bewerkstelligen. De tweede mededeling laat zien dat er internationale samenwerking nodig was, omdat de ‘Sea Searcher’ magneten niet alleen in Nederland werden verkocht. Daarnaast ontplooiden de ASU zijn activiteiten mogelijk in meerdere landen. Het is dan ook logisch om te bekijken welke dynamiek er bestaat tussen verschillende (politie)diensten, omdat dit de fundamentele zuil onder de uitwerking van het contra-terrorismebeleid is.⁷¹ Daarom zal in dit hoofdstuk bekeken worden op welke wijze er sprake is geweest van samenwerking en/of tegenwerking tussen verschillende (politie)diensten op nationaal, maar ook op internationaal niveau. Deze vraag zal geanalyseerd worden door het bestuderen van de opzet van het strafrechtelijk onderzoek. Daarnaast wordt de samenwerking en/of tegenwerking van verschillende (inter)nationale politiediensten uitgelicht rondom de internationale PIRA-conferentie.⁷² Op deze conferentie, gehouden op 8, 9 en 10 juni 1988, waren vertegenwoordigende politie- en inlichtingen diensten van meerdere landen aanwezig. Een dergelijke conferentie zal een goed beeld geven van de dynamiek die er bestond tussen de (politie)diensten op internationaal niveau.

Bij het Nederlandse strafrechtelijk onderzoek naar de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen werd gekozen voor de aanpak via een zogenoemd TRIO-team.⁷³ Het TRIO-team dat onderzoek deed naar de IRA-aanslagen van 1988 bestond uit drie diensten: de Koninklijke Marechaussee, de Gemeentepolitie Roermond en de Rijkspolitie regio Limburg. Burgemeester Klaverdijk herinnert zich over de opzet van dit TRIO-team dat

“op die manier dekking werd geven op regionaal, maar ook landelijk niveau. Immers in 1988 bestond er nog geen Nationale Politie of een ander landelijk orgaan.”⁷⁴

Gemeenten met meer dan vijftienduizend inwoners hadden een eigen Gemeentepolitie met een eigen commissaris, terwijl gemeenten met minder dan vijftienduizend inwoners onderdeel waren van een Rijkspolitiegroep. De Rijkspolitie was provinciaal georganiseerd en stuurde de kleinere groepen aan.⁷⁵

De Justitiële leiding van het onderzoek kwam in handen van de Hoofdofficier van

⁷¹ De Graaf, *Theater van de Angst*, 155.

⁷² De PIRA-conferentie werd gehouden naar aanleiding van de aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen op initiatief van het Nederlandse onderzoeksteam om meer internationale samenwerking te bewerkstelligen. De naamgeving had betrekking op de (voor de aanslagen verantwoordelijk gehouden) Provisional IRA, ofwel PIRA.

⁷³ Het TRIO-team is een nationale samenwerking tussen Rijkspolitie, Gemeentepolitie en de Koninklijke Marechaussee.

⁷⁴ Interview Klaverdijk

⁷⁵ Cyrill Fijnaut, Erwin Muller, Uri Rosenthal en Lieske van der Torre (red.), *Politie: studies over haar werking en organisatie* (Deventer, 2007) 87. En Interview Klaverdijk.

Justitie in Roermond C. Merx. De Politie leiding kwam in handen van de eerder genoemde W. Kuppens (Rijkspolitie Limburg) en hoofdinspecteur J. Kuijper (Gemeentepolitie Roermond). De dagelijkse leiding van het onderzoek op de twee plaatsen delict werd in handen gelegd bij adjudant K. van de Woude (rijkspolitie) en adjudant W. Smeets (gemeentepolitie). Het TRIO-team werd uitgesplitst in een tactische-, technische-, intelligence- en leesploeg. Deze verschillende ploegen kregen ondersteuning van een secretariaat en een ploeg die verantwoordelijk was voor de politiewoordvoering en logistiek. Het TRIO-team zou worden bijgestaan door de Centrale Recherche Informatiedienst die via Interpol contacten met andere landen warm zou houden.⁷⁶ De Britse inlichtingen- en veiligheidsdienst besloot, op eigen initiatief, de uitwisseling van informatie op te schalen om anticipatie op aanslagen op het vasteland van Europa te bevorderen. Op die manier probeerden de Britten de zaak van de IRA in te dammen.⁷⁷

Met dit laatste besluit van de Britten komt internationale aandacht en samenwerking bij het strafrechtelijk onderzoek naar de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen om de hoek kijken. Een mooi voorbeeld van de samenwerking tussen de verschillende (politie)diensten van de verschillende landen die te maken hebben gehad met IRA-geweld is de PIRA-conferentie die op 8, 9 en 10 juni 1988 werd gehouden in het hotel C.O.M.E aan de Baexemerweg 1 te Horn. De uitnodiging van de Nederlandse onderzoeksleiding gericht aan de leden van het TRIO-team laat aan duidelijkheid niets te wensen omtrent deze conferentie.

“Gelet op de recente aanslagen door de IRA in Limburg en de mislukte bomplaatsing in Bielefeld (BRD) [op 4 mei 1988] en de grensoverschrijdende terroristische acties, hebben opsporingsautoriteiten behoefte aan meer specifieke achtergrondinformatie betreffende de IRA modus operandi elders op het Europese continent.”⁷⁸

Op deze bijeenkomst zouden technische-, tactische- en inlichtingenrepresentanten van Nederland, Engeland, de Republiek Ierland, Denemarken, BRD, België, Spanje en Frankrijk aanwezig zijn. Al deze landen hadden te maken gehad met terroristische activiteiten waarvoor de IRA verantwoordelijk werd gehouden. De organisatie van de conferentie besloot de deelnemers in verschillende groepen aan de slag te laten gaan. Zodoende wilden zij vanuit de

⁷⁶ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, ‘Informatiebulletin voor interne informatie’, inventarisnummer 222.

⁷⁷ Beatrice de Graaf, Ben de Jong en Wies Platje, *Battleground Western Europe: Intelligence Operations in Germany and the Netherlands in the twentieth century*, (Apeldoorn, 2007).

⁷⁸ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, ‘Uitnodiging PIRA Conferentie’, inventarisnummer 222.

verschillende disciplines (tactische recherche, technische recherche en de verschillende inlichtingendiensten) tot aanbevelingen voor de toekomst komen. Uit de verschillende workshops kwamen diverse conclusies naar voren waarbij de belangrijkste conclusie is van de inlichtingendiensten:

“Het bestrijden van IRA-activiteiten op het vasteland van Europa (en in het bijzonder in Nederland) kan niet leiden tot succes, indien een op zichzelf staan incident wordt onderzocht en men (al dan niet met succes) na de afsluiting van het onderzoek overgaat tot de orde van de dag. De in Europa gepleegde aanslagen en overige bekend geworden IRA-activiteiten, dienen in onderlinge samenhang te worden gezien. Het onderzoeken ervan en het treffen van maatregelen voor de toekomst verdienen een internationale aanpak. Kortom: Willen wij de bestrijding van IRA op het continent serieus ter hand nemen, dan dienen de met IRA-activiteiten geconfronteerde landen de handen ineen te slaan.”⁷⁹

Uit dit citaat komt de wens naar voren om tot meer internationale samenwerking te komen. Naast deze wens tot meer samenwerking staat de aanbeveling van de tactische werkgroep. Zij stellen dat: “het zinvol is zulke conferenties te houden naar aanleiding van concrete gevallen, maar het is niet zinvol op structurele basis.”⁸⁰ Deze tegenspraak is te verklaren gezien het feit dat de tactische werkgroep vooral de eigen werkwijze besprak en daarmee niet tot nieuwe inzichten leidde met betrekking tot de bestrijding van de IRA. De tactische recherche is namelijk altijd werkzaam na afloop van een aanslag, in tegenstelling tot een inlichtingendienst, die erop is gericht een aanslag te voorkomen.⁸¹ Een nadeel van de PIRA-conferentie was dat het team werd gezien als aanspreekpunt door (politie)diensten van andere landen, toen het TRIO-team werd opgeheven.

Deze benadering door andere landen was ongewenst in verband met de tijd die aan deze ‘nieuwe taak’ verloren ging, terwijl deze tijd hard nodig was om de laatste zaken rondom het eigen onderzoek af te ronden.⁸² Toen het letterlijk vijf vóór twaalf was rondom de opheffing van het TRIO-team, kwam het nieuws binnen dat er om 23:55 op 31 augustus 1988 bij de grenspost Koningsbosch en Waldfeucht een Peugeot met het Nederlandse kenteken NY-93-FS een stopteken had gekregen. De Noord-Ieren Gerard Hanratty en Terence George

⁷⁹ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, ‘opheffing TRIO-team’, inventarisnummer 222.

⁸⁰ Ibidem, ‘Evaluatie COME conferentie’, inventarisnummer 222.

⁸¹ Ibidem, ‘Evaluatie COME conferentie’, inventarisnummer 222.

⁸² Ibidem, ‘Opheffing TRIO TEAM’, inventarisnummer 222.

McGeough werden aangehouden en in hun Peugeot werden diverse wapens aangetroffen, waaronder een Kalasjnikov die (naar later zou blijken) gebruikt was bij de aanslag in Roermond.⁸³ Er werd besloten het TRIO-team niet op te heffen, immers met deze nieuwe ontwikkelingen was het einde van het onderzoek niet in zicht.⁸⁴

De samen- en/of tegenwerking tussen verschillende (politie)diensten was anders op nationaal niveau dan op internationaal niveau. Waar op nationaal niveau het TRIO-team voortvarend te werk ging en er geen tegenwerking uit de archiefstukken valt op te maken, kan er op internationaal gebied kan een lichte tegenwerking worden geconstateerd: de PIRA-conferentie leidde ertoe dat het TRIO-team aanspreekpunt werd voor de andere landen, met als gevolg dat de eigen werkzaamheden vertraagden. De samenwerking tussen de inlichtingendiensten moest, vonden de inlichtingenrepresentanten zelf, nog verder worden vergroot. Aan de andere kant was de tactische recherche van geen voorstander van bijeenkomsten op structurele basis. Te concluderen valt dat enerzijds op nationaal niveau er sprake was van voortvarende samenwerking, maar het TRIO-team was wel afhankelijk van informatie van voornamelijk de Britse inlichtingendiensten. Anderzijds leidde de samenwerking op internationaal niveau tot een lichte belemmering van de eigen werkzaamheden.

⁸³ RHCL, *IRA-Dossiers*, 'Verslag aanhouding Hanratty en McGeough door Duitse Douane', inventarisnummer 6081. Ondanks de constatering dat de Kalasjnikov is gebruikt bij de aanslag in Roermond, kon niet worden bewezen dat Hanratty of McGeough dit wapen hadden gehanteerd op het moment van de aanslag. Het niet kunnen bewijzen van het gebruik van het wapen heeft uiteindelijk ertoe geleid dat de twee Noord-Ieren niet veroordeeld werden voor de aanslag in Roermond.

⁸⁴ Gemeentearchief Roermond, *Gemeentepolitie*, 'Nieuwsbulletin Politie – Nieuwe Start', inventarisnummer 222.

Conclusie

Deze scriptie heeft tot doel gehad de reactie van de overheid te verklaren met het oog op het veranderende contra-terrorismebeleid halverwege de jaren '80. Daarbij is in de eerste twee hoofdstukken gekeken naar politieke verantwoordelijkheid op drie niveaus en het al dan niet gebruik maken van de 'performative power'. In het derde hoofdstuk werd gekeken naar de samenwerking en/of tegenwerking tussen de verschillende politiediensten op (inter)nationaal gebied.

De houding van de Nederlandse overheid ten opzichte van de IRA-aanslagen in Roermond en Nieuw-Bergen kenmerkt zich door het ontbreken van politieke verantwoordelijkheid op regionaal en landelijk niveau. Op lokaal niveau is er wel sprake geweest van politieke verantwoordelijkheid. Daarnaast is er met betrekking tot 'performative power' alleen gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot het betrekken van de bevolking bij bestrijding en (lichte) politieke instrumentalisering. De houding van de Nederlandse overheid lijkt dus enigszins onverschillig. Wanneer er wordt gekeken naar de internationale samen- en tegenwerking tussen verschillende politie- en inlichtingendiensten valt op te maken dat het strafrechtelijk onderzoek in Nederland vast kan lopen wanneer er geen inlichtingen uit andere landen komen bij de bestrijding van transnationaal terrorisme. De wens naar aanleiding van de PIRA-conferentie tot meer internationale samenwerking illustreert dit duidelijk.

Kenmerkend genoeg past de onverschillige houding van de Nederlandse overheid niet in de transformatie van het contraterrorismebeleid, zoals die op basis van De Graafs *Theater van de Angst* verwacht mocht worden. Vanuit een te verwachten politieke transformatie ontstaat een ander verwachtingspatroon: in een fase waar politiek gewelddadig activisme weer op de politieke agenda komt, verdienen IRA-aanslagen veel aandacht vanuit de Nederlandse overheid. De onverschillige houding van de Nederlandse overheid kan desondanks wel worden verklaard:

Zoals oud-Burgemeester Klaverdijk aangaf Noord-Limburg erg geïsoleerd. De politieke context waarin Limburg een isolatie kende en de maatschappelijke context van de jaren '80 'ieder voor zich en God voor ons allen' leidde ertoe dat de aanslagen voor veel Nederlanders (en dus ook politici) een ver-van-mijn-bed-show waren, met uitzondering van de (geografisch) betrokkenen. Daarnaast had het terrorisme eind jaren '80 nog beduidend een ander karakter dan het huidige terrorisme. Waar het terrorisme tegenwoordig gericht is op het

ontregelen van de maatschappij hanteerde de IRA destijds stadsguerrilla als terroristische vorm. Deze stadguerrilla richtte zich op functionarissen en vertegenwoordigers van de eigen staat. De aanslagen waren dan ook gericht op Engelse militairen.

Ook het contraterrorismebeleid had eind jaren '80 nog een ander karakter. Waar het huidige contraterrorismebeleid is gestoeld op het voorkomen, richtte de BVD zich op het verstoren van terroristische activiteiten waarbij een maatschappelijk debat uiteraard (ironisch genoeg) de verstoring zou verstoren. Mede omdat de betreurde slachtoffers in Roermond en Nieuw-Bergen en de vermoedelijke daders geen Nederlanders betrof, zou in dat feit mede de onverschilligheid van de Nederlandse overheid kunnen liggen.

Nog een andere verklaring kan liggen in de verhouding hoe de Nederlandse en Engelse media omgingen met de IRA-aanslagen. In Engeland waren IRA-aanslagen telkens opnieuw dominant in het nieuws, omdat het betrekking had op de nationale soevereiniteit. In Nederland was vooral de aanslag zelf (voor een korte periode) nieuws. De nieuwswaarde lag waarschijnlijk niet zozeer in het feit dat het om een aanslag van de IRA ging op het vasteland, maar om het feit dat er sprake was van een terroristische aanslag in Nederland. Dat de IRA-aanslagen in Limburg meer nieuwswaarde hadden (en nog steeds hebben) komt door de geografische nabijheid van de gebeurtenis. Daardoor kan het zo zijn dat de aanslag door de Nederlandse overheid werd gezien als een 'vervelende complicatie', maar niet als een structureel probleem.

Een laatste mogelijke verklaring is de waarheid rondom de theses die oud-Burgemeester Klaverdijk aan onderzoeksleider Kuppens ontleende. De waarheid omtrent het 'geregel op een hoger politiek echelon' kan de summiere aandacht vanuit politiek Den Haag verklaren. Immers, bij veel aandacht in de Tweede Kamer ligt de mogelijkheid op de loer dat politieke afspraken op een hoog politiek echelon naar buiten treden, met als gevolg een verantwoordingsproces dat negatief kan uitpakken voor de betrokkenen. De context van de 'continental campaign' is in dat aanzicht ook belangrijk. Een verankering van het conflict tussen Engeland en de IRA op het vasteland van Europa zou kunnen leiden tot meer aanslagen, omdat de campagne door de IRA dan het gewenste resultaat opleverde.

Dit historisch onderzoek laat onder andere zien dat de summiere aandacht niet ligt in het feit dat politici geen kiezers meer konden winnen, zoals Muller in *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid* veronderstelde, maar dat er mogelijke meer redenen zijn voor de onverschilligheid. Het gangbare onderzoek naar terrorisme heeft zich de afgelopen decennia vooral gericht op het formuleren van generaliserende aannames. Een aanname zoals: 'Er ontstaat een politieke transformatie naar aanleiding van een specifieke aanslag, zoals de

RaRa-aanslag in Nuth', gaat in dit geval niet op. Dat is opvallend, omdat in literatuur over contraterorismebeleid een politieke omwenteling toch wordt geconstateerd. Er bestaat dus een discrepantie tussen de verwachting op basis van de wetenschappelijke literatuur en de praktijk. Om echter de theorie over de politieke transformatie te falsificeren dient nog meer onderzoek gedaan te worden naar kleinere aanslagen, zoals is gebeurd in deze scriptie.

Bij nader onderzoek dient dan ook rekening gehouden te worden met hoe algemene theorieën of aannames stand houden wanneer wordt gekeken naar specifieke casussen. Transnationaal terrorisme in Nederland is een summier onderzocht veld. Meer onderzoek naar de acties van transnationale terrorismegroeperingen opererend in Nederland (bijvoorbeeld ETA of de IRA-aanslag van 1990) zou een beter beeld geven van de reactie van de overheid, waarbij daders en/of slachtoffers geen Nederlanders betrof. Dit onderzoek vanuit historisch oogpunt gericht op de casussen Nieuw-Bergen en Roermond laat concreet zien dat er geen oog is geweest voor hoe deze aannames stand houden wanneer er specifieke voorvallen worden onderzocht. De aanslagen in Nieuw-Bergen en Roermond geven namelijk een genuanceerder beeld met betrekking tot de, in de literatuur veronderstelde, omwenteling binnen het Nederlandse contra-terrorismebeleid.

Met het recent verschenen boek *Ruger .357* van Paul van Gageldonk en de roep van oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk om meer aandacht voor de casus Nieuw-Bergen lijkt er sprake te zijn van een gevoel van 'vergeten terrorisme' bij tijdgenoten. Echter, met het oog op terroristische aanslagen de afgelopen jaren, zoals die in januari 2015 op het satirische weekblad *Charlie Hebdo*, kan er niet worden gesproken van 'vergeten terrorisme'. Terrorisme is niet iets van toen of nu, het is van alle tijden en verdient aandacht. Terrorisme ontwikkelt zich razendsnel en de wetenschap zal die ontwikkeling moeten proberen bij te benen.

Literatuurlijst

Literatuur:

- Abels, Paul, "Je wilt niet geloven dat zoiets in Nederland kan! Het Nederlandse contraterrorismebeleid sinds 1973', in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007).
- Coogan, Timothy Patrick, *The IRA* (Londen, 1993).
- De Graaf, Beatrice, Ben de Jong en Wies Platje, *Battleground Western Europe: Intelligence Operations in Germany en the Netherlands in the twentieth century*, (Apeldoorn, 2007).
- De Graaf, Beatrice, *Theater van de Angst: de strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika* (Amsterdam, 2010).
- Duyvenstein, Isabelle en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007).
- Duyvenstein, Isabelle en Beatrice de Graaf, 'Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu', in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007),
- English, Richard, *Armed Struggle: The History of the IRA* (Londen, 2003).
- English, Richard, *Terrorism: how to respond* (Oxford, 2010).
- Fijnaut, Cyrill, Erwin Muller, Uri Rosenthal en Lieske van der Torre (red.), *Politie: studies over haar werking en organisatie* (Deventer, 2007).
- Klerks, Peter, *Terreurbestrijding in Nederland: 1970-1988*, (Amsterdam, 1988).

- Moloney, Ed, *A secret story of the IRA* (Londen, 2003).

- Muller, Erwin, *Terrorisme en politieke verantwoordelijkheid: gijzelingen, aanslagen en ontvoeringen in Nederland* (Arnhem, 1994).

- Muller, Erwin, Uri Rosenthal en Rob de Wijk (red.), *Terrorisme: studies over terrorisme en terrorismebestrijding* (Deventer, 2008).

- Laqueur, Walter, *No end to war: terrorism in the twenty-first century* (2003, Londen).

- Pekelder, Jacco, 'Beatrice de Graaf: Theater van de angst. De strijd tegen terrorisme in Nederland, Duitsland, Italië en Amerika', *Democracy and security* 6: 3 (2010). 286-288.

- Pekelder, Jacco, 'Stadsguerrilla: Urbaan terrorisme als exportproduct van de derde wereld', in: Isabelle Duyvenstein en Beatrice de Graaf (red.), *Terroristen en hun bestrijders: vroeger en nu* (Amsterdam, 2007).

- Rapoport, David Chris, 'Four waves of terrorism', in: Audrey Kurth Cronin en James Ludes (red.), *Attacking Terrorism* (Washington, 2004).

- Van Gageldonk, Paul, *Ruger .357: De IRA in Limburg* (Sittard, 2015).

- Visser, C., *Terrorisme en West-Europa* (Den Haag, 1986).

Gedrukte bronnen:

Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (HTK) (geraadpleegd via Statengeneraaldigitaal.nl)

- *HTK* 1989-1990, kamerstuknummer 20385, ondernummer 8.
- *HTK* 1988-1990, 1524-1537.

Archieven:

Archief Provincie Limburg:

- Verslag der Handelingen Provinciale Staten provincie Limburg 1988.

Gemeentearchief Nieuw-Bergen:

- Verslag openbare vergadering Gemeenteraad in gemeente Nieuw-Bergen, 10 mei 1988

Gemeentearchief Roermond:

- Verslag der Commissie voor Algemene Zaken in gemeente Roermond, 16 mei 1988.
- Verslag openbare vergadering Gemeenteraad in gemeente Roermond, 26 mei 1988.
- Archief Gemeentepolitie:
 - inventarisnummer 222

Hansard Millbanksystem:

- Verslag der Handelingen van het House of Commons, '3 may 1988: Terrorist incidents in the Netherlands' (132).

Regionaal Historisch Centrum Limburg:

- Regionale Recherche Limburg-Noord: IRA dossiers
 - inventarisnummer 6077 t/m 6143

Gericht geraadpleegde periodieken (gesorteerd op datum):

- [Auteur onbekend], 'IRA slaat toe in Limburg', *Nieuwsblad van het Noorden*, 2 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], 'Aanslag IRA bedoeld als wraakactie', *Het vrije volk: democratisch-socialistisch dagblad*, 2 mei 1988, 1.
- Schenk, Weert, 'Einde aan periode zonder terreur in Nederland', *Leeuwarder Courant*, 2 mei 1988, 1.
- De Klerk, Paul, en Paul Poell, 'IRA slaat toe in Limburg', *Limburgsch Dagblad*, 2 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], IRA slaat toe in Limburg, *De Telegraaf*, 2 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], 'Ontsnapte IRA-terrorist achter aanslagen', *Nieuwsblad van het Noorden*, 3 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], 'Britse militairen Roermond waren gemakkelijk doelwit', *Leeuwarder Courant*, 4 mei 1988, 2.
- [Auteur onbekend], 'Nu zekerheid: bom is van IRA', *Leeuwarder Courant*, 5 mei 1988, 5.

- [Auteur onbekend], 'Leidt IRA aanslag tot nieuwe aanpak terrorisme?', *Het vrije volk: democratisch-socialistisch dagblad*, 5 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], 'Aanslagen IRA op vasteland voorspeld', *Limburgsch Dagblad*, 6 mei 1988, 1.
- [Auteur onbekend], 'Wapen in auto verdachten IRA gebruikt in Limburg', *Nederlands Dagblad*, 2 september 1988, 5.
- [Auteur onbekend], 'Bewijs sterk genoeg voor dagvaarding', *Limburgsch Dagblad*, 27 april 1989, 19.
- [Auteur onbekend], 'Daders aanslagen IRA gearresteerd', *Limburgsch Dagblad*, 1 september 1989, 1.
- [Auteur onbekend], 'IRA-zaak Limburg totaal vastgelopen', *Limburgsch Dagblad* 28 oktober 1989, 1.
- [Auteur onbekend], 'Verboden IRA al tien jaar actief in ons land', *Nieuwsblad van het noorden*, 12 december 1989, 7.
- [Auteur onbekend], 'Opnieuw vrijspraak in een groot IRA-proces', *De Stem*, 6 augustus 1991, 1.
- [Auteur onbekend], 'Trial of IRA-Unit begins', *The Independent*, 27 oktober 1992.

Interviews:

Interview met oud-Burgemeester van Nieuw-Bergen Dick Klaverdijk. Afgenomen door Thom de Kruijf op 27 maart 2015, transcriptie in collectie van de auteur.